

Hoogbegaafde senioren herkennen – portret 1

instituut
hoogbegaafdheid
volwassenen

Met deze portretten vraagt het IHBV aandacht voor hoogbegaafdheid en ouderdom. Veel mensen worden oud. We hebben ideeën en verwachtingen van hoe mensen zijn en hoe mensen oud worden. De ervaring van het IHBV is: hoogbegaafde mensen zitten anders in elkaar, zij leven net een wat ander leven. De vraag is dan: worden zij misschien ook op een andere manier ouder? Dat weten we eigenlijk niet. We kennen deze ouderen nog niet zo goed.

In geschreven portretten van hoogbegaafde senioren komt het levensverhaal in beeld, komt een mens tot leven. Het IHBV wil op deze manier bereiken dat hoogbegaafde senioren zichzelf herkennen en door anderen worden herkend.

Jeanne Visser-Gros – geboren september 1920

Tijdens mijn twee bezoeken aan Jeanne Visser-Gros vertelde ze over haar leven. Daarna sprak ik Trui, een dochter, en Guido, een kleinzoon. Het werd een verhaal over een slimme handige dame die zegt dat ze dom is.

Jeanne werd in 1920 geboren als het tiende en jongste kind in een Rotterdams arbeidersgezin. Ze had zes broers en drie zussen. Haar vader werkte bij het gemeentelijk gasbedrijf, haar moeder zorgde thuis voor de kinderen en voor haar man.

Begaafd en kansarm

Uit haar schoolervaring spreekt hoogbegaafdheid of tenminste een ontwikkelingsvoorsprong:

‘Ik heb me verveeld op school. Rekenen was mijn lievelingsvak. Ik weet nog dat de meester mijn sommen in de andere klassen liet zien.’

Van Trui hoor ik: omdat ze zo snel klaar was en alles goed had. Jeanne kon dit zelf nauwelijks zeggen. Opscheppen mag niet, dat heeft ze wel geleerd.

‘Ravotten deed ik graag. Net als thuis, met de jongens. Als ik er niet was viel het op, dan was het rustig in de klas. Ik won alle spelletjes. Met rekenen won ik ook. Met lezen moest je verder gaan waar de vorige gebleven was. Het ging mij te langzaam, ik las vooruit. Maar als ik aan de beurt was had ik goed in de gaten waar ze waren.

We kregen zes jaar onderwijs, dan was je volleerd en ging je van school af. Ik ging nog naar een zevende klas, een maarschool, voor wie te jong was om van school te gaan. Leerplicht¹ bestond nog maar net; in de kindertijd van mijn ouders² nog niet. Zij konden wel lezen en schrijven. Ik vond het heerlijk op school.’

Het ontbreken van vervolgmogelijkheden heeft haar bepaald:

¹ De eerste leerplichtwet in Nederland werd in 1901 ingevoerd: kinderen van zes tot twaalf jaar moesten verplicht onderwijs volgen. Voor die tijd gingen kinderen alleen naar school als hun ouders dat konden betalen. Het kindertwetje van Van Houten, uit 1874, verbood kinderarbeid in fabrieken.

² Jeanne noemt haar ouders pa en poe.

‘Ik heb tot aan de dag van vandaag nog steeds een minderwaardigheidsgevoel: ik ben dom. Ik heb de kans niet gekregen om door te leren. Wij hebben de tijd tegen gehad.

De jongens moesten leren bij ons. En die deden het niet. Ik dacht aan stoeperboenen. Dat vond ik prachtig voor als ik van school zou komen. Of schooljuf worden, dat vond ik ook mooi, als kind. Maar die verlangens zijn nooit over mijn lippen gekomen.

Toch hunkerde ik naar leren. Vooral rekenen vond ik geweldig. Waarom heb ik nooit tegen mijn ouders gezegd dat ik door wilde leren? Het kwam niet ter sprake! Ik was het jongste kind, wit en mager.

Pas later, toen ik getrouwd was, dacht ik dat ik met de kinderen mee zou gaan leren. Daar is niet veel van gekomen. Mijn man was ook eenvoudig.’

Na zeven jaar school, het was 1932, zat ze bij haar moeder thuis.

‘Daar was niets aan. Ik hoefde niets te doen. De crisis heerste; er was steeds minder werk en de jongens kwamen thuis te zitten.’

Jeanne was een oplettend en gevoelig kind. In huis werd veel besproken en Jeanne nam alles in zich op. Drie van haar zes broers, aanvankelijk allemaal timmerman, waren genoodzaakt ander werk te kiezen. In het gezin was geen armoede. Vader had een vaste baan. Maar aanmoediging en ondersteuning om zich te ontwikkelen was er niet.

‘Ik hoorde van een liefdadigheidsclub, Tesselschade, waar je een betrekking kon krijgen bij chique mensen. Als hulp. Dat deed je in die tijd. Dan ging je naar zo’n school, je moest je bekend maken. Ik ging naar poe en zei: ik wil naar Tesselschade. Doe maar, was het antwoord. We hebben een gesprek gehad en ik mocht komen. Het kostte honderd gulden. Poe zei haal maar uit je spaarpot. Maar dat kon ik niet; dat was mijn grote schat. Sparen voor later!’

Nu zeg ik: ik had beter voor mezelf op moeten komen. Maar waarom heeft pa er nooit iets van gezegd?

Mijn moeder was hard. Ook voor zichzelf. Voelde zich zondig. Ze was van huis uit streng gelovig. Ik heb nooit een mooi gesprek met haar gehad en ze heeft me nooit geprezen. Ook niet als ik een mooi rapport had. Later, wanneer een van de kinderen geboren was, kwam ze op vleugels binnen. Dan was ze blij en gelukkig dat alles goed was.’

Familie-Invloed

In die tijd was het, zeker in een arbeidersmilieu, zo normaal dat vrouwen niet verder leerden, dat iemand hard had moeten roepen en flink had moeten zijn, om een uitzondering te worden. Jeanne ondernam wat ze kon om maar van huis weg te zijn.

‘Met een vriendin ging ik ‘s avonds naar catechisatie. Om er even tussenuit te zijn. Ik ben ook naar kookles gegaan, terwijl ik helemaal niet van koken houd.’

De eigen familie heeft veel invloed gehad op haar levensloop. Haar toekomstige man was een vriend van een broer. Ze kregen verkering toen Jeanne zestien was. In 1944 konden ze samen trouwen doordat ze directeur was geworden in het rusthuis dat een broer was begonnen. Daar konden ze ook wonen³. Dat ze directeur werd en leiding had over twintig patiënten, was niet een keuze voor het werk, maar voor het trouwen. Door de omstandigheden, de woningnood, kwam ze op het idee. Na een paar jaar werd het huis weer verkocht en had het echtpaar nog steeds geen eigen huis. Ze zijn bij haar moeder gaan inwonen. Het eerste kind werd daar geboren, in 1946. Dankzij Jeannes vader kregen ze via het gemeentelijk gasbedrijf een huurwoning, net gebouwd.

‘Dat was geweldig. In het rusthuis leefde ik al met mijn man. Pa had zo zijn best gedaan.’

Na een aantal jaren verhuisden ze naar een grotere woning, later nog een keer en vervolgens, in 1986, er waren geen kinderen meer thuis, met haar man naar de Dorpsstraat. Ze zouden in Rotterdam en in de buurt blijven wonen.

ervan te praten. In het gezin zijn wel veel verhalen over de oorlog op tafel gekomen. Trui vertelt delen van wat ze in haar jeugd heeft gehoord.

Uit al deze verhalen is op te maken over hoeveel inventiviteit en incasservermogen Jeanne beschikte in haar jongvolwassen leven.

‘Het bombardement op Rotterdam begon rond etenstijd. De straat waar mijn moeder woonde, werd voor de helft weggebombardeerd en straten in de omgeving werden ook weggevaagd. Iedereen moest vluchten. Mijn moeder nam een fotoboek mee en de buurman het pannetje vlees van het vuur. Niemand wist wat er precies aan de hand was, maar de stad stond in een rode gloed. Mijn moeder ging op de fiets op zoek naar haar net getrouwde broer, die in Hillegersberg woonde. Bij de hoek had ze al een lekke band door al het puin. Toen zij elkaar tenslotte zagen, tilde deze broer mijn moeder met fiets en al op en maakte een rondedansje: “Dit is mijn zus, dit is zus”. Mijn moeder kan er nog geëmotioneerd van zijn.

Gelukkig heeft iedereen het bombardement overleefd, maar de toon van de oorlog was gezet. Angst om de ander en om wat er komen ging.

Twee broers van mijn moeder waren gemobiliseerd. Over hen was men zeer ongerust. Meerdere broers en zwagers van mijn moeder liepen gevaar vanwege de mobilisatie. Een broer is uit de trein gesprongen, een andere broer is met een roeiboot de Maas over geroeid, een zwager is teruggehaald door zijn vrouw. Zij had zich verkleed als verpleegster en is haar man die richting Duitsland liep, in

Van Trui hoor ik dat het gezin twee keer een jaar in Vlis-singen heeft gewoond – voor het werk van Jeannes echtgenoot. Zelf heeft ze dit niet genoemd.

Oorlogservaringen

Jeanne heeft het bombardement in 1940 meegemaakt, de tweede wereldoorlog en de armoede en angst die in die tijd heersten. Het is tot op de dag van vandaag moeilijk om over de oorlogservaringen en de gevolgen

Utrecht gaan ophalen. Hij moest met opzet van haar flauwvallen zodat zij hem kon verzorgen. Ook een buurman werd herkend en mijn tante zei: “Flauwvallen buurman”. Zo gebeurde het.

Ook mijn vader is niet naar Duitsland gegaan. Hij heeft diverse dagen tussen de schutting in de tuin gestaan, tijdens razzia's. Op een avond moest hij vanuit het rusthuis naar zijn eigen huis, mijn ouders waren nog niet getrouwd. Hij was nog maar net de deur uit of er klonken schoten. Mijn moeder was ervan overtuigd, dat hij was doodgeschoten. Het waren dagen met enorm veel angst.

³ Zonder eigen woning kon er niet worden getrouwd.

Tijdens de hongerwinter ging mijn moeder regelmatig voor eten naar Chaam, in Brabant. Het contact was in het begin van de oorlog gelegd via de koster van de kerk, en breidde zich daarna uit. De familie ging in de loop van de oorlog steeds naar Brabant om eten te halen. Mijn tante Loes had er joodse onderduikers weten onder te brengen en ging erheen om hen te verzorgen. Zij hebben de oorlog niet overleefd, omdat ze zichzelf hebben aangegeven. Zij geloofden niet wat er verteld werd over de Jodenvervolging en hielden het wonen in één kamer niet meer vol. Iedereen ging in die tijd bij een "eigen" boer eten halen. Bij sommigen moest je veel geld betalen. Mijn moeder is bij boer Adams terecht gekomen en dat klikte heel goed. Hier zijn een hechte vriendschap en genegenheid ontstaan. Op een keer had de boerin een nieuw lapje en heeft mijn moeder daarvan een jurkje voor de dochter gemaakt. Ze bleef hiervoor diverse dagen en kreeg extra eten. Bij haar vertrek werd spek, boter en rogge meegegeven voor thuis.

In april 1944 kreeg ze voor haar trouwen van een boerin een cake mee die gebakken was met roomboter. Een goddelijk geschenk.

Mijn moeder heeft nooit echt honger gehad. Een keer heeft ze tulpenbollen geprobeerd, maar die vond ze niet te eten. Een broer van haar had een ziek kind, dat alleen gered kon worden door kippenbouillon. De eerste kip werd voor te veel geld gekocht en daarna was het kippenjatten bij de NSB-boer. Ik vond het reuze spannende verhalen!

Een broer was lid van de KP (knokploeg) en zo kwam het dat er bij pa en poe op zolder geweren onder de planken lagen. Op een gegeven moment werden die opgehaald. Mijn oma wist ervan en ging resoluut naar boven, schoof de planken opzij en gaf de geweren aan de heren. Mijn opa zat toevallig in bad. Hij wist hier niets van, maar stond wel te trillen. Hij zei: "Ik moet ervan bibberen." Mijn oma zei: "Wel nee joh, dat komt doordat je in je blote gat staat."

Mijn vader heeft korte tijd vastgezet in het Oranjehotel in Scheveningen, omdat ze dachten dat hij een grote vis

van het verzet was. Hij heeft de mensen die de volgende dag gedood werden op de Waalsdorpervlakte, psalmen horen zingen in de cel. Daarna is hij overgeplaatst naar Utrecht, waar hij zes maanden vastzat, langer dan de veroordeling (drie maanden). Hij had een stuk kabel aan een schipper gegeven in ruil voor sigaretten. Die waren niet te roken, zo slecht. Die schipper is gepakt en heeft mijn vader verlinkt.

Al deze en veel meer verhalen werden verteld als wij kinderen na het eten onze ouders naar de oorlog vroegen. Dan kwam het grote oorlogsboek met foto's en verhalen op tafel en zochten wij een onderwerp uit. Mijn vader en moeder gingen in de vertelstand en wij zaten nog uren aan tafel.

Wie zoals mijn moeder in oorlogsomstandigheden moet overleven heeft alle gaven nodig om zich staande te houden. De gevolgen van de ervaringen zijn eindeloos.'

Leven voor je gezin

Tussen 1946 en 1958 kreeg Jeanne zes kinderen. Op de vraag of ze er wel eens aan gedacht heeft om toen de kinderen er waren, zelf ook te gaan leren:

'Ja, dat wilde ik wel, maar dat kon niet, want ik moest poetsen. Het huis moest schoon. Je huishouden in de steek laten, dat kon niet. Ik heb wel met de kinderen meegekeken, met het huiswerk. Ik maakte het strafwerk voor Els. Op de mulo zei de leraar: "Hier, heeft je moeder weer wat te doen." Op het laatst werd het ook een grapje voor mij: "Heb je nog wat, Els?"

Ik kwam op voor de kinderen. Mijn houding was: als ze aan hen komen, bijt ik.'

Als ik ernaar vraag merkt Trui op dat ze vroeger thuis allemaal goed konden rekenen. Voor hen was het normaal om snel van begrip te zijn. Als anderen dat begrip niet hadden, wekte dat wel eens verbazing en irritatie. Een vaste opmerking van hun moeder was dan: 'Zij hebben niet van die diepe voelertjes.' Anderen konden niet snappen wat voor hen zo duidelijk was. De kinderen accepteerden dat en daar bleef het bij.

Als ik opper dat Jeanne haar leven toch op haar manier heeft geleid: *'Je eigen leven gaat in je kinderen zitten. Het was vanzelfsprekend dat ik er was, voor de kinderen. Ze ontgroeien je toch. Ik ben niet flink genoeg geweest om te zeggen ik ga dit of dat doen. Zoals leren.'*

Als kind vond Trui haar moeder normaal. Nu weet ze dat ze uit een bijzonder warm nest komt. Haar moeder is dienend geweest. Behalve haar eigen kinderen had Jeanne ook nog tijdelijk de zorg voor twee pleegkinderen.

Voor Jeanne was het belangrijk om thuis te zijn. *'Voor mij moet het eigen zijn. Ik ben een kloek.'*

Naast hun eigen huis in Rotterdam huurden ze voor het gezin jarenlang een boerderijtje in Brabant, waar ze weekends en vakanties doorbrachten. Dit was niet zomaar een toevallig adres, maar dezelfde boerderij als waar Jeanne in de hongerwinter eten haalde, bij boer Adams.

Trui: *'Als kind gingen wij met vakantie naar Chaam en logeerden in de verbouwde stal. Mijn ooms en tantes deden dat ook bij hun eigen oorlogsadres. De vakanties waren geweldig. Het was een dagtaak om met de hele familie een ijsje in het dorp te gaan eten. 's Morgens was de vraag wie er mee gingen en 's middags was het dan zover en was het voor iedereen een feest.'*

Trui: *'Als we het Brabantse riviertje door waren, waren we in België, dan konden we op school zeggen dat we in het buitenland waren geweest.'*

Als Jeanne eens verder van huis ging, op wintersport, wilde ze graag zo snel mogelijk weer terug. Ze wijt dit mede aan haar gebrekkige talenkennis. Ook hier is het punt: ik heb niet verder kunnen leren.

Trui vertelt dat haar moeder Engelse les nam toen Trui collega's uit het buitenland te logeren had. Om bij te blijven, volgens Trui. Tegen mij vertelde Jeanne niet dat ze lessen heeft gehad. Wel dat ze Engels zou willen spreken. Ze vond wat ze had geleerd vast niet goed genoeg van zichzelf.

Jeanne toont zich trots op een kleindochter die op een ambassade werkt en meer Engels dan Nederlands spreekt. Zelf had ze graag op straat een buitenlander de weg willen kunnen wijzen. Haar kinderen maken tegenwoordig reizen zoals ze zelf niet heeft gedaan. Ze geniet met hen mee.

'Maar niet om zelf te gaan. Met mijn man heb ik Trui bezocht toen ze een keer in de VS zat. We huurden er een caravan. Ik was blij toen ik weer thuis kwam.'

Net als na een keer op wintersport, met de auto. *'Ik denk omdat ik onontwikkeld ben dat ik me zo gevoeld heb: lekker thuis. Je zit hoe dan ook al met de taal.'*

Ze gaat mee met de tijd. Guido zegt: *'Ze wil niet bij de oude lullen horen.'*

'Nu heb ik een ipad en kan ik als de kinderen ver weg zijn toch even met ze praten. Dan weet ik dat het vandaag goed is met ze. Onvoorstelbaar dat het kan. Daar geniet ik van, want ik wil wel erbij horen.'

Huwelijk in harmonie

Jeannes man is in 1994 overleden. Ze had een goed huwelijk. Haar man had zijn werk als elektromonteur, zij deed het werk thuis. Ze bespraken alles samen. Hij liet veel aan haar over.

Trui vertelt dat noch haar moeder noch haar vader de ander de baas was. *'Als er iets aan de hand was praatten ze samen en kwamen er altijd weer uit. Ze zijn nooit boos gaan slapen.'*

'Mijn man noemde mij majesteit. Dat is zo gebeven. Ik stond een keer in de winkel bij de slager. Het zal op een zaterdag zijn geweest, de winkel was vol met mensen. De slager vroeg aan mijn man: "Meneer Visser, wat zal het zijn?" Hij zei: "Majesteit, wat eten we morgen?" De hele winkel keek op.'

Trui: *'Ze was duidelijk aanwezig. In gezelschap het middelpunt. Mijn vader was dol op haar. Andersom ook.'*

Guido herkent dit: *'Ik zat een keer met hen in een auto. Oma stapte uit, ging een gebouw binnen via een elektrische schuifdeur. "De deur gaat open voor de majesteit", zei opa. Ze zag en ziet er altijd keurig uit! Als kind weet je niet beter. Maar er is niemand die op haar lijkt.'*

De oorlog werkt lang door. Trui: *'Toen ik veertig jaar geleden een roeiwedstrijd won in de dubbeltwee, samen met mijn roeimaatje, en wij naar het erevlot roeiden, stonden daar onze moeders. Wat bleek: zij hadden bij elkaar in de klas gezeten. Zodra de anderen buiten gehoorsafstand waren siste mijn moeder: "Bij haar thuis waren ze NSB-ers en zij heeft bij de Jeugdstorm gezeten". Dit heeft daarna altijd in mijn hoofd gezeten. Pas twee jaar geleden hadden we het met een paar vrienden over de oorlog. Mijn roeimaatje was er ook bij. Iedereen had stoere verhalen over de oorlog en ik voelde de spanning. Later vroeg ik mijn roeimaatje, waar niemand bij was, of zij dat naar vond. Haar antwoord was en kort en nietszeggend.'* Niet in alle gezinnen zal zoveel ruimte zijn geweest voor het delen van de ervaringen.

Talent

Jeanne legt in wat ze vertelt een nadruk op gemiste kansen: ze is dom, want ze heeft niet geleerd. Tegen Trui heeft ze eens gezegd dat haar leven niets waard is. Waarop Trui zei: 'Je hebt zes kinderen grootgebracht en levenswijsheid bijgebracht.'

Guido heeft begrip voor haar aanname dat zijn oma dom is, al kan hij het zeker niet bevestigen: 'Ze toont altijd veel belangstelling voor iedereen. Stelt vragen. In wat ze te horen krijgt is altijd wel iets wat ze niet begrijpt. Dat is dom, vindt ze. Ze legt de lat voor zichzelf hoog.'

Pas in de loop van ons eerste gesprek blijkt dat Jeanne wel degelijk uitblinkt in wat ze zelf heeft geleerd (maar 'leren' is voor haar iets anders) en ontwikkeld: het maken van kleren.

'Voor lezen heb ik geen tijd. Want ik moet steeds naaien. Ik maak mijn eigen kleding. Ik heb nooit iets voor geld gemaakt, dat wilde ik niet. Ik ontwerp het zelf. Wat ik zie kan ik maken. Ik heb bijvoorbeeld een hoedje van lady Di nagemaakt. Ik vind het leuk om te doen en mensen op straat laten merken dat ze het leuk vinden.'

Trui vertelt dat haar oma, Jeannes moeder, vroeger ook veel zat te naaien in de huiskamer. Ze herstelde en keerde kleding. Om goed te zien had ze twee brillen over elkaar op. Haar opa zat dan bij de kachel en vertelde verhalen aan de kinderen.

Als tiener mocht Jeanne van haar moeder naar de modevakschool, daar begon het.

'Ik ben er een jaar of vier geweest, twee uur in de week. Toen kreeg ik een vriendje, hij werd later mijn man. Mijn moeder wilde niet dat ik met die jongen mee ging, maar ze zei: 'Anders ga je van naaien af. Wat doe je?' Ik zei 'Dan ga ik van naaien af.'

Jeanne is altijd met naaien bezig gebleven. Voor haar spreekt het vanzelf dat ze het kan.

'Ik had een vriendin die les gaf in naaien. Ik ging bij Leny altijd even passen. Zij is degelijk, net zo'n geval als ik.'

Haar zelfverzekerdheid en twijfel aan haar kunnen gaan hand in hand.

'Ik heb nooit voor een ander een jurk gemaakt. Ik kan het niet. Voor de kinderen wel, natuurlijk. Maar voor een ander denk ik: ik maak fouten. Ik ben te secuur. Ik heb geen eigenwaarde.'

'Ik krijg niet anders dan complimenten, mijn hele leven al. Dat vind ik wel leuk. Ik weet ook wel dat ik het goed kan, want dat zie ik aan wat de mensen aan hebben, maar dat houd ik voor me. Maar iets voor iemand anders maken, omdat ik mooie dingen maak, dat durf ik niet. Beslist niet. Ik ben een hele grote nul.'

Trui bevestigt het grote talent om kleren te maken van haar moeder en ook de grote bescheidenheid. 'Haar vriendin, coupeuse, prees haar. Ze hebben veel samen gedaan, dan kwam er altijd uit wat ze wilde. Als mijn moeder iets maakt gaat ze er helemaal in op.'

Ze herinnert zich bijzondere creaties van haar moeder bij de opening van de verloskundepraktijk van haar zus Els. 'Mijn oudste zus Christa had een leuke jurk gekocht met een apart sportief model. Effen, knalgroen. Voor haarzelf en voor alle dochters en een schoondochter heeft mijn moeder die jurk toen nagemaakt, voor ieder weer in een

andere kleur. Knalrood, knalgeel, zachtgroen en paars. Bij de openingsreceptie maakten we met elkaar de blits. En natuurlijk was mijn moeder trots. Ze kan het wel.' Guido noemt zijn oma de best geklede dame. Hij heeft als kind niet anders gezien dan dat kleren maken belangrijk voor haar was. De naaimachine stond in de huiskamer.

Voor elke feestelijke gelegenheid in de familie – en dat waren er heel wat – had ze een nieuwe jurk. Jeanne heeft er nog altijd plezier in, op een recent feest van Trui verscheen ze met een eigengemaakt hoedje en bijpassend jasje. *'Het oog van de naald zie ik niet meer goed. Maar ik heb gevoel tot in mijn vingertoppen.'*

Eenzaamheid heeft Jeanne nooit gekend. Als jongste van tien, moeder van zes en grootmoeder van veel kleinkinderen is ze altijd omgeven geweest door een grote familie en hun aanhang en vrienden. Ze heeft ook altijd veel belangstelling voor anderen getoond.

Guido noemt zijn oma sociaal ongekend vaardig. 'Ze is altijd geïnteresseerd in iedereen. Vraagt wat mensen doen en vraagt door. Nog steeds. Ze komt nu wel minder op feestjes.'

Voor het geloof zoals ze dat bij haar opvoeding te leren heeft gekregen, heeft ze een eigen vorm gevonden. *'Ik ben heel lang iedere week naar de kerk gegaan. Maar het verwatert. Ik kan mijn geloof en blijdschap in drie woorden zeggen: de ander zien.'*

Guido bevestigt dat. 'Ze leeft voor ons. Ik leer veel van haar, haar wijsheid. Ze vertelde me dat het allerbelangrijkste in je leven is de mensen om je heen te zien. Zorg dat je de mensen om je heen ziet, zei ze. Van anderen leer ik dit niet. Zij vertelt het me.'

Op leeftijd

Jeanne woont nu in een hofje, opgericht uit een nalatenschap, speciaal voor ouderen. Het is gebombardeerd geweest en in 1950 weer opgebouwd. Jeanne is kritisch over de gang van zaken.

'Het is een christelijke instelling. "De doelstelling van het huis en het beleid botsen met elkaar", heb ik gezegd.'

Veel gezamenlijks wordt er niet gedaan. Sjoelen, soms. Wanneer het mooi weer is zitten mensen buiten. Jeanne zou nooit bingo spelen: *'Stom gedoe. Dat nummer, die letter. Zonde van mijn tijd.'*

Dammen heeft ze vroeger thuis wel gedaan.

'De hele winter door werden de uitslagen genoteerd. Dan was er aan het einde iemand kampioen. Een oom kon niet tegen zijn verlies. Ik won van hem, dat vond ik zo gek. Ik wilde eigenlijk niet winnen. Ik ben een nul, en dat blijf ik. Als ze me prijzen vind ik dat leuk, maar ik ben in staat om te zeggen zie je dan niet dat dit en dat fout is. Stom als ze het niet goed zien.'

'Aan oud worden heb ik nooit gedacht. Je leefde. Nu ik 94 ben kom ik ervoor uit dat ik een nul ben. Nu heb ik recht van spreken.'

Trui merkt op dat haar moeder wel honderd kan worden. *'Ze is verstandig en staat nog volop in het leven.'*

Guido bevestigt dit: *'Ze is mentaal messcherp. Een nadeel is dat ze zich ervan bewust is dat haar lichaam aftakelt. Ze vertelt wel eens twee keer hetzelfde, wat ze vroeger nooit deed. Ik had even het idee dat er minder diepgang kwam, maar we hebben nog steeds goede gesprekken. Over gelovig zijn, bijvoorbeeld. Wat ik haar vertel volgt ze, absoluut. En ze stelt vragen. Ze zoekt de diepgang, wil het fijne weten.'*

Trui: *'Haar begrip voor mij is met de jaren steeds beter geworden. Een jaar of zes geleden vertelde ze dat ze nu pas begrijpt hoe indertijd voor mij mijn scheiding is geweest. Hoe alleen ik toen was.'*

Mijn moeder laat wat er is gebeurd tot zich doordringen en maakt de terugkoppeling.

Vorig jaar heeft ze samen met mijn broer in de maand mei de brandroute gelopen: er zijn verlichte tegels in de straat op de grens van waar door de bombardementen brand was. Die route loopt door de straat waar zij, mijn oudste zus en ik zijn geboren. Mijn moeder raakte aan de praat met een paar Marokkaanse jongens die nu in die buurt wonen. Ze vertelde verhalen over het bombardement en de jongens luisterden ademloos. Het was voor iedereen een indrukwekkende ontmoeting.'

'Wat lezen betreft kom ik te kort. Mijn hersens worden ouder en vergeten meer. Dan moet ik nog een keer overlezen. Ik kan nog opstaan, alles beweegt, alles voelt.'

Jeanne verstaat al langere tijd niet goed meer. Vooral in gezelschap is dat lastig.

'Ik ben al vanaf mijn vijftigste doof geworden. Dat had mijn moeder ook. Ik hoor alle geluiden, maar het worden geen woorden. Niets aan te doen.'

Voor lopen is sinds een jaar of vier een rollator nodig. Snel opstaan leidt tot duizeligheid. Jeanne slikt bloedverdunners, ze is een keer gedotterd. Verder gebruikt ze geen medicijnen.

Ze was altijd slank, nu eet ze zo weinig dat ze in de familie 'hare magerheid' wordt genoemd.

'Mijn lijf laat me in de steek. Ik kon nooit stil zitten. Ik moest naaien, lapjes kijken in de winkel, met de kinderen alles doen en maken, leuk. Maar nu kan ik zitten. Dat vind ik fijn. Ik heb er vrede mee. Zo kan ik er misschien ook vrede mee vinden om dood te gaan. Dat moet eigenlijk niet. Maar ik heb nooit een nare dood gezien of meegeemaakt. Ik geloof dat het allemaal wel mee valt. Ik ben er niet bang voor. Dan kom je op het geloof. Dat geeft houvast. Niet op de strenge manier van mijn moeder. Meer zoals mijn vader. Ik ben een blij Christen. Ik vertrouw op hogere machten. Niemand kan het leven verklaren.'

Verzorging

'Loslaten moet wel, anders ga je er zelf aan. Als je dat niet kan, dan verzuur je. Dan zie je van alles het negatieve. Dat wil ik niet.'

In de vrede die ze ervaart met ouder worden, vertrouwt ze voor haar laatste jaren op de zorg van haar kinderen. *'Het zou vreselijk zijn als ik naar een tehuis zou moeten. Dat gebeurt niet. De kinderen blijven voor me zorgen. Els is verpleegkundige. Liesbeth woont hier in de buurt. Ze maakt schoon en doet boodschappen voor me, heel bezorgd. Om tien uur in de ochtend belt ze of alles goed is en om tien uur in de avond weer. Ze zijn allemaal in de buurt. Ik ga hier dood.'*

Trui: *'Ze kon altijd alles. Toen ze 88 was begon dat te veranderen en daarover zeurde ze. Ik vond dat niet leuk. Ze mocht van mij tien minuten zeuren en dat werden er vijf. Maar ze doet het steeds minder. Ze accepteert dat ze ouder wordt. Ouder worden is inleveren, zegt ze. Als je dat accepteert kun je om je heen kijken. We hebben nu bijzondere gesprekken over de zin van het leven. Ze zegt: 'Ik lach en zing mijn lied.'*

'Ik ben nu in de fase van afwachten. Het is klaar voor mij, hier. Zoiets. Ik wacht. En ik wil heel graag wachten. Omdat ik veel liefde om me heen heb. Ik heb een stel prachtige, hardwerkende kinderen. Ik ben een dankbaar mens.'

Tekst: Jacqueline Lucas
De SchrijfWerkPlaats, februari 2015
www.schrijfwerkplaats.nl

© 2015 Stichting IHBV
Instituut Hoogbegaafdheid Volwassenen
www.ihbv.nl

Dit portret is mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Mensa Fonds. Het mag in onverkorte vorm én met bronvermelding vrijelijk worden verspreid. Het overnemen van losse delen van de tekst is niet toegestaan.

